

Egy kovácsoltvas műremek kálváriája és feltámadása

A PÁPAI ESTERHÁZY-KASTÉLY KAPUJÁNAK REKONSTRUKCIÓJA

Vannak műalkotások, és nemcsak Magyarországon, melyeknek regénybe vagy filmbe illő a sorsuk. A pápai Esterházy-kastély barokk kapuzatának története egy évszázadokat és Európát átívelő rémregény.

A kapu készülésének pontos ideje és alkotó mestereinek neve egyelőre felderítetlen, csak annyit tudunk, hogy a párizsi királyi palota (Palais des Tuileries) elé állították fel XIV. Lajos király uralkodása (1643–1715) alatt. Az is

ismert, hogy a palotát a párizsi kommün idejében (1871. május 23-án) felgyújtották, és az üszkös falakat csak jóval később, 1883-ban bontották le. A romokat egy francia kereskedő vette meg az államtól, és a kapuzatot a hozzá tartozó kerítéssel együtt az Esterházy család árverésen vásárolta meg, és állíttatta fel Pápán a várkastély elé.

A kaput a 20. század sem kímélte. A második világháború után a 19. századi katasztrófa – egy különös

LEHOCZKY János – LEHOCZKY Tivadar: A pápai Esterházy-kastély kapujának rekonstrukciós rajza

János LEHOCZKY – Tivadar LEHOCZKY: Reconstruction drawing of the gate of the Esterházy mansion in Pápa

Fotó: Lehoczky Tivadar

LEHOCZKY János – LEHOCZKY Tivadar: A pápai Esterházy-kastély kapuja, rekonstrukció. Kivitelezés: Lehoczky-műhely
 János LEHOCZKY – Tivadar LEHOCZKY: The gate of the Esterházy mansion in Pápa, reconstruction. Manufacturer: Lehoczky Workshop
 2019, kovácsoltvas, 510x1900x48 cm, 4,7 t
 Fotó: Bolla Bernadett

fordulattal – megismétlődött. Az épület – ami orosz (szovjet) laktanyaként szolgált – ugyan épen megmaradt, de a többtonnás kovácsoltvas műremeknek, a Tuileriák kapujának nyoma veszett.

A történet itt majdnem véget ért, de Pápa városa nem nyugodott bele a kiemelkedő kulturális érték elvesztésébe. 2010-ben Pápa városának önkormányzata felkérte Lehoczky János iparművészt, a magyar és az európai kovácművészet kiemelkedő mesterét a kapuzat rekonstrukciós terveinek elkészítésére. A Lehoczky-műhely, az alapító János és restaurátor fia, Tivadar, hét évig dolgozott az eredetkutatáson, a dokumentumok, korabeli fényképek feldolgozásán alapuló tervezésen. A folyamatnak három szakasza volt: a korabeli felvételek digitalizálása és felnagyítása, 1:1-es méretarányú kinyomtatása, majd pauszpapírra történő szabadkézi árajzolás, aminek révén eljutottak az eredeti kapuzat rajzi kontúrjaihoz. A második nagy feladatot a csomópontok és díszítőmotívumok megszerkesztése, térbeli meghatározása adta. Itt már (vagy még) nem volt számítógépes segítség. Viszont itt jelent meg a kovács-művész fél évszázados munkatapasztalata, anyagismerete, arányérzéke. A harmadik fázis maga az egy éven át tartó kivitelezésből állt, amikor nap mint nap döntéseket kellett hozni egy-egy részlet végleges méretéről, formai kiterjedéséről úgy, hogy a teljes mű méretei milliméterre pontosak maradjanak.

A Ferenczy Noémi-díjas Lehoczky János iparművész munkássága ismert és elismert az építészet és társzművészeti világában. A szakirodalom őt tartja a magyar kovácsoltvas-művészet megújítójának, aki szakított a 19. század díszítéseket halmozó, neobarokk formavilágával. A rácsszerkezetek illesztési, kapcsolódási

LEHOCZKY János – LEHOCZKY Tivadar: A pápai Esterházy-kastély kapuja, rekonstrukció (részlet) – munkaközi állapot. Kivitelezés: Lehoczky-műhely
 János LEHOCZKY – Tivadar LEHOCZKY: The gate of the Esterházy mansion in Pápa, reconstruction (detail) – interim stage.
 Manufacturer: Lehoczky Workshop
 Fotó: Lehoczky Tivadar

pontjainak hangsúlyozásával, térbeli elmozdításával, a főelemek íveivel és ritmikájával teremtette meg a kapuira, rácsaira jellemző formai dinamikát. A művész fél évszázadot meghaladó pályája során az egyedi, épületekhez kapcsolódó munkáival önálló stílust alakított ki: műveit átgondolt rajzi rendszerbe komponálta, és minden részletében meghagyta, kiemelte az izzó vas formálódásának drámai nyomait. Az első jelentős mű,

LEHOCZKY János – LEHOCZKY Tivadar: A pápai Esterházy-kastély kapuja, rekonstrukció (részletek). Kivitelezés: Lehoczky-műhely
 János LEHOCZKY – Tivadar LEHOCZKY: The gate of the Esterházy mansion in Pápa, reconstruction (details). Manufacturer: Lehoczky Workshop
 Fotók: Lehoczky Tivadar

a *belső kapu* a szentendrei Ferenczy Múzeumban (1974), majd az *egyszárnyú kapu* és a *nagy rács* a budavári Hilton Szállóban, a dunaujvárosi Dunai Vasmű *kapuegyüttese* (1981), a *főkapu* a veszprémi temetőben (1985), a győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár *belső kapuja* (1992), a Párizsi Magyar Intézet *kapuja* (1993), a Magyar Külkereskedelmi Bank budapesti székházának (volt Tiszti Kaszinó) *nagykapuja* (1996), a Budapesti Operettszínház *főbejárata*, (2001), a müncheni Ohel Jakob zsinagóga *új kapuja* (2005) a legjellemzőbb saját tervezésű, autonóm Lehoczky-munkák.

Ezzel párhuzamosan az „anyagszerűség” vállalása, az ősi tűzikoács-mesterség magas szintű művelése tette és teszi lehetővé, hogy a Lehoczky-műhely a megrongálódott, pusztuló, de kulturális értéket képviselő vagy műemléki védelem alatt álló kovácsoltvas művek, műegyüttesek restaurálását is magas szakmai színvonalon végezni tudja. A Pannonhalmi Főapátság, a budapesti Tiszti Kaszinó, a Magyar Nemzeti Bank, az Ybl-palota, a Gresham-palota rácsainak, korlátjainak és kapuinak sikeres restaurálási munkái bizonyították a stílushűséget, a régi fogások, szerszámok és metodikák ismeretét, és azt az alázatot, amivel a saját művészi kifejezőképességét háttérbe szorítva képes alkalmazkodni korábbi stílusok kovácsnyelvezetéhez.

A pápai Esterházy-kapu rekonstrukciós feladata az apa kiforrott életművének csúcsán és a fiú felkészültségének és energiájának teljében érte utol a Lehoczky-műhelyt, amely az európai kovácsművészet 17. századi fénykorának egyik francia remekművét keltette életre.

De miért is fontos nekünk, a 21. században egy 300-400 évvel ezelőtt készült tárgy? Mert a kultúra, a bennünk összekapcsolódó tudás és hitvilág a létünk támasza. Múlt és múltismeret nélkül nincs perspektíva, nincs értékítélet, nincs viszonyítás.

És mit jelképez ez a királyi kapu? Az évezredes mesterségbeli tudást, az országot és az államot összetartó szerkesztő, szervező erőt; a díszítő ornamentika pedig a teremtett világ, az élet és a természet fenntartandó, megővendő nagyszerűségét.

FARKAS Ádám
 szobrászművész

(A kapu kivitelezésében részt vettek: Jeges András és Németh Gábor fémrestaurátorok, Heisz Gyula, Törökéri Béla, Póra György, Ütő Dániel. Építész tervező: Kaló Judit. A beépített kaput 2019. szeptember 27-én adták át ünnepélyes keretek között.)